

Concepttekst project “Waarheid of Fabel? – Vooroordelen over mensen in armoede ontkrachten”

ATD Vierde Wereld

ATD (All Together for Dignity) Vierde Wereld is een internationale non-profitorganisatie zonder politieke of religieuze overtuiging die armoede uit de wereld wil helpen. Om hiervoor de nodige veranderingen te bekomen, is het belangrijk de brede publieke opinie te sensibiliseren. Met burgers en overheden in dialoog treden is noodzakelijk om samen structurele antwoorden op armoede te vinden. Mensen in armoede moeten als volwaardige partners erkend worden en betrokken worden in deze dialoog.

ATD Vierde Wereld Vlaanderen is erkend als bovenlokale vereniging waar armen het woord nemen en maakt deel uit van het Netwerk tegen Armoede. ATD Vierde Wereld is initiatiefnemer van de Werelddag van verzet tegen extreme armoede (17 oktober).

Meer informatie is te vinden op www.atd-vierdewereld.be.

Oorsprong van het project

In 2013 heeft ATD Vierde Wereld in Frankrijk voor het eerst allerlei vooroordelen over mensen in armoede gebundeld en voorzien van context en cijfergegevens. Op basis van objectieve onderzoeken en onafhankelijke cijfers worden de vooroordelen ontkracht of in hun juiste context geplaatst. *‘En finir avec les idées fausses sur les pauvres et la pauvreté’*¹ is een succes en is ondertussen aan een derde (en uitgebreidere) druk toe.

Maatschappelijke relevantie van het project

Vooroordelen en foute veralgemeningen zijn van alle tijden, waaronder ook vooroordelen over mensen in armoede. De laatste jaren lijkt het aantal vooroordelen niet alleen toe te nemen, maar schiet de berichtgeving ook tekort. Sommige politici verspreiden halve waarheden of leugens die vooroordelen over mensen in armoede aanzwengelen. Ook de media maakt zich af en toe schuldig aan het verspreiden van niet correcte informatie over armoede. Daarnaast gebruikt ze vaak dezelfde negatieve stereotype beelden wanneer het gaat om mensen in armoede. *(Voorbeeld: daklozen worden bijna systematisch in de media in beeld gebracht met alcohol in de buurt. Uit onderzoek blijkt dat minder dan 13% van hen een drankprobleem heeft. Een stuk lager dan bijvoorbeeld huisartsen (volgens onderzoek is één op drie huisartsen een risicodrinker).*

Vooroordelen over mensen in armoede hebben nefaste gevolgen. Ten eerste voor de mensen in armoede zelf. Naast de schaamte die verbonden is aan het leven in armoede komt daarbij dat men zich schuldig gaat voelen. Veel vooroordelen gaan uit van het individuele schuldmodel: mensen in armoede zijn arm omdat ze dom of lui zijn. Mensen in armoede worden herhaaldelijk geconfronteerd met het gekende verhaal van ‘eigen schuld, dikke bult’ en voelen zich daardoor schuldig over hun eigen armoedesituatie. Sterker nog, door de schaamte en het schuldgevoel durven veel mensen in armoede geen hulp vragen. Uit onderzoek blijkt dat meer dan 60% van mensen in armoede geen beroep doet op hulp waar ze wel recht op hebben.

---

1 <https://www.atd-quartmonde.fr/produit/en-finir-avec-les-idees-fausses-sur-les-pauvres-et-la-pauvrete/>

Ook voor de samenleving als geheel hebben die vooroordelen en foute veralgemeningen negatieve gevolgen. Sommige politieke keuzes worden gemaakt op basis van dergelijke vooroordelen. (Voorbeeld: Er worden grote bedragen uitgegeven om iedereen aan het werk te krijgen en mogelijk fraude bij mensen met een werkloosheidsuitkering op te sporen. Uit onderzoek blijkt ten eerste dat dit soort fraude erg weinig voorkomt, slechts 1% van de mensen met een werkloosheidsuitkering maakt zich hier schuldig aan. Daarnaast zijn er niet voldoende jobs voor iedereen en is er een groter wordende groep van werkende armen.)

De werkwijze

Waarheid of Fabel wil vooroordelen over armoede ontcrachten. Via de door ATD Vierde Wereld ontwikkelde methode *Kruising van Kennis*² hebben mensen in armoede samengewerkt met academici, journalisten en mensen in het sociale werkveld. We hebben diepte-interviews afgenomen van mensen in armoede. Resultaten van de Volksuniversiteiten³ van de afgelopen jaren zijn mee opgenomen in het project. In 2017 werd een Volksuniversiteit speciaal aan het thema van vooroordelen gewijd.

Samenwerking met anderen

Zoals hierboven vermeld is dit een project waarin zowel mensen met als zonder armoede-ervaring samenwerken. De stuurgroep van het project bestaat uit wetenschappers (Ides Nicaise, Heidi Degerickx, Linde Buysse en Tess Penne), journalisten bij de VRT (Kathy Lindekens en Brigitte Vermeersch), partner vereniging Welzijnschakels (Lies Vereecken en Caro Bridts) en vrijwilligers en medewerkers van ATD Vierde Wereld. Een stafmedewerker van ATD Vierde Wereld staat in voor de coördinatie.

Het voorlopige resultaat

We hebben een lijst van 55 vooroordelen die één voor één worden ontcracht of geanalyseerd en er wordt uitgelegd wat de basis ervan is. We baseren ons op onderzoek van specialisten en op cijfers van de Vlaamse of Federale Overheid. Maar cijfers, hoe confronterend ook, zijn niet voldoende. Daarom wordt de ervaringskennis van mensen in armoede binnengebracht. Tenslotte komen 'good practices' aan bod. Dit zijn innovatieve projecten in Vlaanderen die vooroordelen in de praktijk ontcrachten. (Voorbeeld: *Eén van de vooroordelen luidt dat ouders in armoede geen interesse hebben in school, 'bewijs' hiervan is de lage opkomst van die groep op oudercontacten. Het Gentse Brugfiguren project die de band maakt tussen school en ouders in armoede bewijst het tegendeel.*)

Waarheid of Fabel is geen wij-zij verhaal dat polariseert. We kiezen voor een positieve insteek en voor een constructieve dialoog.

Het vervolg

Waarheid of Fabel zal in twee versies beschikbaar zijn.

In de gedrukte versie zullen we, uit de reeks van 55 vooroordelen, een keuze maken van minimum 10 tot maximum 20 die de verschillende levensdomeinen behandelen. In de manier waarop de vooroordelen ontcracht zullen worden zal het accent niet alleen op de feiten liggen, maar ook op het

---

2 *Kruising van Kennis* is een methode waarbij zowel academici, veldwerkers en mensen in armoede samen werken op een manier die voor iedereen toegankelijk is en toch wetenschappelijk verantwoord. Voor meer info zie: <http://www.atd-vierdewereld.be/Vorming-Kruising-van-Kennis.html>

3 De Volksuniversiteit laat mensen in armoede hun ervaringen op een geordende manier uiten om zo meer inzicht te krijgen op hun situatie. Ze leren ook opkomen voor hun eigen rechten en de rechten van mensen in een soortgelijke situatie. In de Volksuniversiteit gaan mensen met en zonder armoede-ervaring met elkaar in dialoog.

emotionele aspect. Uit onderzoek blijkt immers dat cijfermateriaal niet voldoende is. Onderbuikgevoelens liggen vaak aan de basis van vooroordelen en dus willen we ook op dit niveau communiceren. Een frisse vormgeving die aanzet tot luisteren, erkennen en een open dialoog zal hier zeker toe bijdragen. We denken ook aan cartoons, foto's of tekeningen ter ondersteuning. Er komt een uitgebreide online versie. Daarin komen alle vooroordelen aan bod samen met de volledige wetenschappelijke weerlegging inclusief de referenties van de onderzoeken). Afhankelijk van de financiële mogelijkheden zal deze versie ofwel als een document gedownload kunnen worden ofwel beschikbaar zijn in een speciaal daarvoor ontworpen website. Waarheid of Fabel wil een aanzet geven tot vorming en een breed gedragen maatschappelijk debat over en met mensen in armoede. We willen samenwerken met de media en met hen zoeken naar beelden die sprekend zijn zonder te stigmatiseren.

Doelpubliek

Vanaf het begin van het project is gekozen voor 'Jan-met-de-pet' als doelpubliek. Vooroordelen over mensen in armoede leven in alle lagen van de bevolking. We willen niet alleen specifieke beroepsgroepen aanspreken waar mensen in armoede mee in aanraking komen (maatschappelijk werkers, leerkrachten, hulpverleners,...). Ook de vooroordelen van de buurman, speelpleinwerker, kapper of winkelbediende verdienen aandacht.

De online versie is bedoeld om de lezers van de gedrukte versie van extra informatie of achtergrond te voorzien. Die extra informatie zal van belang zijn om vormingen te ondersteunen voor specifieke doelgroepen. Ook individuen kunnen hun eigen ideeën en opvattingen toetsen aan de cijfers.

Verkiezingen in 2018 en 2019

Recente cijfers van Kind en Gezin en van de Armoedebaarometer maken duidelijk hoe groot het armoedeprobleem is en dat een succesvolle aanpak achterwege blijft. Uit een bevraging van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) bij OCMW-voorzitters en burgemeesters blijkt dat zij armoede bestrijden zien als de 2^e grootste maatschappelijke uitdaging. Maar als hen gevraagd wordt welke stem het minst aanbod komt in hun beleid dan is hun eerste antwoord: mensen in armoede. De tegenstelling is schrijnend en wijst ontegensprekelijk op het ontbreken van een volwaardige participatie van mensen in armoede. Het is duidelijk: zolang mensen denken dat armen dom, lui of profiteurs zijn, zal die participatie er niet komen of mislukken.

Met de verkiezingen in het vooruitzicht willen we met Waarheid of Fabel krachtige tools aanreiken die burgers zullen toelaten halve waarheden of leugens over mensen in armoede te herkennen en om in dialoog te gaan met die kandidaten of partijen die zich hieraan schuldig maken.